

آشنایی با روستاهای سرزمین استرآباد و گرگان

روستای کشک

هدیه لشکر بلوکی ■

کشک، روستایی در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان رامیان استان گلستان، که در ارتفاع ۱۳۰۰ متری از سطح دریا و در منطقه‌ای کوهپایه‌ای قرار دارد. پیشینه این روستا حداقل به حدود ۳۰۰ سال پیش بازمی‌گردد. به عبارت دیگر، بنابر اقوال شفاهی، اجداد ساکنان کنونی این روستا، در حدود ۳۰۰ سال پیش از روستای کلاته‌خیج واقع در شهرستان شاهرود به این منطقه کوهپایه‌ای کوچ کرده و تا امروز در آن زیسته‌اند. اهالی روستا فارس هستند و به زبان فارسی با گویش بومی منطقه صحبت می‌کنند. دین اهالی اسلام و مذهب آنان شیعه اثناعشری است. در مورد وجه تسمیه روستا به نام «کشک»، این‌گونه نقل می‌شود که به دلیل علاقه‌ی زیاد اهالی روستا به کشک و تولید انبوه آن، این روستا به این نام نامگذاری شده است. لازم به ذکر است

که یکی از انواع خوراکی‌های بسیار رایج در سرزمین سمنان و دامغان و شاهرود، کشک و غذاهایی است که با کشک درست می‌شوند. علاوه بر این اهالی استان سمنان کنونی، از گذشته‌های دور در تولید انواع کشک، تبخّر ویژه‌ای داشته‌اند. بنابراین، پیشینیان اهالی روستای کشک، در هنگام مهاجرت به این منطقه، فرهنگ غذایی و شغلی خود را در سکونتگاه جدید دنبال کرده و به نسل‌های پس از خود انتقال داده‌اند. از سوی دیگر، در گذشته‌های دورتر که بافت معماری روستا دست‌نخورده‌تر و شغل اهالی نیز منحصر در دامپروری و کشاورزی بوده، در فصل دامپروری (بهار و تابستان) بام اغلب خانه‌ها پوشیده از کشک بوده، که به منظور خشک کردن، بر روی بام پهن و چیده می‌شده است. باتوجه به موارد مذکور، این روستا نام خود را از فرهنگ شغلی و غذایی ساکنان خود گرفته است.

این روستا در جنگل‌های هیرکانی واقع شده است، به همین علت دارای مناظر طبیعی زیبایی می‌باشد. از آثار طبیعی و گردشگری روستا می‌توان به ثریاتو، بادو، آذرتپه و غیره اشاره کرد. پیرامون روستا را از یک طرف کوه‌ها و از طرف دیگر درخت‌ها و درختچه‌های جنگلی دربرگرفته‌اند، که در آن‌ها بیش از ۳۰۰ گونه گیاهی دارویی و غیردارویی شناسایی شده و به ثبت رسیده است. برخی از گیاهان روستا عبارتند از: درختان بلوط (مازو/ اوری)، گلابی جنگلی، ولیک (بلیک) سرخ و سیاه، آبنوس و غیره. گیاهان دارویی گنده‌جارو (موره)، بید علفی کرکی (بید علف خر کرکی)، فراسیون سفید، کاسنی و غیره. گلرنگ خوراکی (از آن به عنوان رنگ دهنده طبیعی استفاده می‌شود) و بسیاری گیاهان دیگر، مانند: خارمریم، خواجه‌باشی، بابونه کاذب، تمشک خزری، هزارخار و غیره. جانوران پیرامون روستای کشک نیز عبارتند از: روباه قرمز، شغال، عقاب، شاهین، گربه وحشی و غیره است.

به علت واقع شدن این روستا در منطقه پرشیب کوهستانی، سبک معماری آن به صورت پلکانی و تداعی کننده بافت معماری روستای ماسوله در استان گیلان است. به عبارت دیگر، سبک معماری این روستا در زیرمجموعه معماری کوهستانی قرار می‌گیرد. این سبک معماری سبب شده که برخی از خانه‌ها بر روی بخشی از سقف خانه‌ی زیرین قرار گرفته و یا سقف خانه زیرین، حیاط خانه‌ی بالایی باشد. پوشش بام بناهای روستا، از نوع تخت‌بام بوده و به همین واسطه اهالی روستا برخی از اقلام و محصولات کشاورزی و دامپروری خود را بر روی این سقف‌ها قرار می‌دهند. در فصل دامپروری (بهار و تابستان)، بام اغلب خانه‌ها پوشیده از کشک است، که برای خشک کردن، بر روی بام پهن و چیده شده‌اند. مصالح سنتی و بومی به‌کار رفته در ساخت ابنیه روستا، سنگ، خشت خام و چوب با ملات گل است. اندود پوشش‌دهنده سقف‌ها، ملات سیم‌گل، اندود دیوارهای بیرونی کاه‌گل و آهک و اندود داخلی نیز غالباً کاه‌گل و گچ و آهک است. اهالی روستا در زمان بارندگی روی بام‌ها را جارو می‌زنند، تا هم از انباشته شدن آب بر روی سقف

جلوگیری کنند و هم درزهای احتمالی ایجاد شده در سقف را با دوغاب گِل حاصل از بارش باران، پُر کنند. اهالی به منظور حفاظت از بناهای خود، معمولاً هر چند سال یکبار اندود سقف‌ها را تجدید کرده و دیوارها را نیز کاه‌گِل مالی و در نهایت با نوعی گِل سفید یا آهک، سفیدکاری می‌کنند. البته لازم به ذکر است که در سال‌های اخیر تعدادی بنا با مصالح جدیدتر چون آجر، بتن، آهن و ملات سیمان ساخته شده و سقف تعدادی از خانه‌ها نیز شیب‌دار شده است.

شغل اصلی ساکنان روستای کشکک دامپروری و کشاورزی بوده و امروزه با این‌که ابزارآلات کشاورزی تغییر ملموسی یافته است، هم‌چنان اغلب ساکنان روستا به همان شیوه‌های سنتی گذشته، به دامپروری و کشاورزی اشتغال دارند. اشتغال اهالی به دوحرفه یاد شده، خود عاملی برای شکوفایی و رونق صنایع و هنرهایی چون ریسندگی، پارچه‌بافی و تولید فرآورده‌های لبنی با ماندگاری بالا، چون: کشک، کره و قره‌قروت و امثال آن بوده است. باتوجه به این‌که دام‌های روستا غالباً شامل گاو و گوسفند هستند، بنابراین فرآورده‌های لبنی آن‌ها نیز عموماً در قالب دو نوع گاوی و گوسفندی تولید می‌شود. اغلب فرآورده‌های لبنی نیز با ابزار سنتی به‌دست می‌آیند؛ چنان‌که برای تهیه کره، از ابزاری به نام «دور» استفاده می‌شود. طرز ساختن «دور»، این‌گونه است که در گذشته، تنه‌ی درخت بلوط را، که در گویش بومی به آن «مازو» می‌گویند، قطع کرده، داخل آن را خالی می‌کردند، سپس انتهای آن را به صورت عمودی داخل زمین قرار داده، ماسک رقیق شده با آب را داخل آن می‌ریزند و با دسته‌ای گوشت‌کوب مانند، به آن ضربه می‌زنند تا کره‌ی آن گرفته شود.

تا حدود یک سده‌ی گذشته، کشاورزی و دامپروری تنها مشاغلی بودند که اهالی روستا به آن اشتغال داشتند، لکن با کشف معادن زغال‌سنگ، عده‌ای از اهالی که دام یا زمین برای کشاورزی نداشتند، به کار در معدن روی آوردند. این روستا دارای امتیاز آب لوله‌کشی، برق و گاز است. اما با وجود این‌که به این روستا گازرسانی شده، اغلب ساکنان آن هم‌چنان برای گرم کردن خانه و پختن غذا از آتش استفاده می‌کنند. برخی از غذاهای معروف بومی این روستا عبارت است از: ترشی جوش (نوعی اشکنه)، آردو و غیره.

پوشش زنان این روستا به طوری کاملاً خاص دست‌نخورده باقی مانده، آنان لباس سنتی زنان را «تِماچُخو» که شامل چادرشب، روسری بومی و... که همه‌ی آن‌ها حاصل کار دست این زنان هنرمند است، می‌باشد. اما متأسفانه به دلیل گرایش به شهرنشینی و ارتباط مردان با شهر، پوشاک مردان روستا دست‌خوش تغییرات زیادی شده است. از پوشاک سنتی مردان، تنها کمربند پارچه‌ای، که هنر همسران و مادران آن‌هاست برجای مانده است. این کمربند پارچه‌ای همانند چفیه، اما با ابعادی بزرگ‌تر است.

از آیین‌های بومی روستای کشک می‌توان به آیین‌های عزاداری در ایام محرم اشاره کرد. بهترین فصل برای سفر به روستای کشک و دیدن زیبایی‌های آن، فصل بهار است. اگر به این روستا سفر کردید، حتما میوه گل‌نستر و وحشی را یا به صورت دمنوش و یا به صورت خام مصرف کنید؛ طعمی ترش و شیرین دارد و برای کبد و کلیه بسیار مفید است. برخی از محصولات روستا که مسافر به عنوان سوغات می‌تواند با خود ببرد، عبارتند از: صنایع دستی، انواع ترشی‌ها، فراورده‌های لبنی و غیره.

